

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi*

Assessment of Peer Mediation Process from Conflicting Students' Point of Views

Fulya TÜRK¹

Gaziantep Üniversitesi

Abbas TÜRNÜKLÜ²

Dokuz Eylül Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, bir lisede uygulanan akran arabuluculuğu çatışan öğrencilerin bakış açısından değerlendirmek ve akran arabuluculuk sürecine ilişkin onların bakış açılarını incelemektir. Bu araştırma Denizli’de bir lisede yürütülmüştür. On oturumluk akran arabuluculuk eğitiminin ardından, akran arabulucular, akranlarının gerçek çatışmalarında onlara arabuluculuk yapmışlardır. Araştırma kapsamında en az bir kez arabuluculuk deneyimi yaşamış 41 öğrenci (28 kız, 13 erkek) ile çatışan taraf olarak görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin gözünden arabuluculuk sürecinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Çatışan taraflara sekiz adet soru sorulmuştur. Görüşmeler sonucunda elde edilen sözel veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Çatışan tarafların akran arabuluculuğa ilişkin görüş ve deneyimleri incelendiğinde bu süreçten memnun kaldıkları, doyum elde ettikleri, çatışma yaşadıkları arkadaşlarıyla yapıcı ve barışçıl yollarla sorunlarını çözerek eskisi gibi veya eskisinden daha iyi arkadaşlıkları olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlar da akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarını yapıcı olarak çözmede etkili bir yöntem olduğu ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: Akran arabuluculuk, çatışma çözme, çatışan taraf, arabuluculuk süreci, lise öğrencileri.

*Bu araştırma birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında yürüttüğü “Akran Arabuluculuk Eğitiminin Lise Öğrencilerinin Arabuluculuk Becerilerine Etkisinin İncelenmesi” adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

Bu araştırma 8-11 Eylül 2013 tarihleri arasında İstanbul’ da düzenlenen XII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi- IAC 2013 Dünya Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi’nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Yrd.Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR ABD., E-mail: fulyaturk@gantep.edu.tr

²Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,Psikoloji Bölümü,E-mail: abbasturnuklu@deu.edu.tr

*Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arbuluculuk Sürecinin
Değerlendirilmesi*

Abstract

The purpose of this study was to analyze peer mediation process that was applied in a high school on conflicting students' point of views. This research was carried out in a high school in Denizli. After ten sessions of training in peer mediation, peer mediators mediated peers' real conflicts. In the research, 41 students (28 girls, 13 boys) who got help at least once were interviewed as a party to the conflict. Through semi-structured interviews with conflicting students, the mediation process has been evaluated through the point of views of students. Eight questions were asked about the conflicting parties. Verbal data obtained from interviews were analyzed using the content analysis. When conflicting students' opinions and experiences about peer mediation were analyzed, it is seen that they were satisfied regarding the process, they have resolved their conflicts in a constructive and peaceful way, their friendship has been continuing as before. All of these results also indicate that peer mediation is an effective method of resolving student conflicts constructively.

Keywords: Peer mediation, conflict resolution, conflicting part, mediation process, high school students

Okullarda yaşanan şiddet ve anlaşmazlıkların büyük çoğunluğu öğrenciler arası çatışmaların yıkıcı yönetimine dayanmaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında; okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların liselerde öğrenci çatışmalarında öğrencilerin şiddeti bir çatışma çözme yolu olarak sıklıkla kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Uz Baş (2009) tarafından yapılan şiddet ve saldırganlığa ilişkin psikolojik danışmanların görüşlerine dayanan araştırmada, psikolojik danışmanlar liselerde akran ilişkilerinin ve şiddetin sorunlara neden olduğunu aktarmaktadırlar. Açıkça görülmektedir ki, liselerde şiddet ve etkileri okul ortamını ve iklimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Türnüklü ve Şahin (2002) tarafından yapılan ve okullarda karşılaşılan çatışma türlerini saptadıkları çalışmada, öğretmen görüşlerine dayanarak ilköğretim yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin yaşadıkları çatışmalar şöyle sınıflandırılmıştır: Birbirlerine hakaret etme, küfür etme, öğrencilerin birbirleriyle kavga etmeleri, birbirlerine lakap takmaları, birbirini çekememezlik ve kıskançlık, öğrencilerin birbirlerini şikâyet etmeleri, birbirlerine el-kol şakaları yapmaları, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz kullanmaları, arkadaşlarıyla alay etmeleri, kız ve erkek öğrenciler arasında çıkan çatışmalar, derslerde ilgiyi dağıtma çalışmaları ve yer paylaşımıdır. Öğrenciler arasında yaşanan çatışmaların türleri çeşitlilik göstermektedir. Yaşanan çatışmalar kimi zaman yapıcı ve barışçıl yollarla çözüle de genellikle olumsuz, yıkıcı ve şiddet içeren yollarla da çözülebilmektedir.

Okulda yaşanan şiddet olaylarının azaltılmasında ve önlenmesinde sıklıkla kullanılan öğrencilere yönelik uygulamalardan biri *akran arbuluculuktur*. Akran arbuluculuk, arbulucu olarak bilinen tarafsız ve üçüncü bir kişinin iki ya da daha fazla kişinin çatışmalarını müzakere etmede onlara yardım ettiği yapılandırılmış bir süreçtir (Johnson ve Johnson, 1995). Bu süreçte akran arbuluculuk eğitimi almış bir akran arbulucu çatışma yaşayan tarafların birbirlerini dinlemelerine ve anlamalarına yardım eder. Akran arbuluculuk çatışma yaşayan kişilerin sorunlarını müzakere edebilmelerini kolaylaştıran bir

süreçtir (Johnson ve Johnson, 1995). Çatışan tarafların kendilerini, isteklerini, duygularını ifade etme imkânı sağlar, ortak ve yapıcı çözüm seçenekleri üretmelerine yardım eder, her iki taraf için de adil, eşit ve barışçıl bir sonuca varmalarına olanak sağlar. Sistemli ve yapılandırılmış bir süreç olan akran arabuluculuk, öğrencilerin şiddete başvurmadan da sorunlarını ve çatışmalarını çözebilmelerini sağlar.

Akran arabuluculuk modeli, öğrencilere kendi davranışlarını yönetme ve yönlendirme şansı verirken bir yandan da geleneksel disiplin yaklaşımının olası olumsuz etkilerini bertaraf etmektedir. Yetişkin merkezli disiplin yaklaşımında öğrencilerin yaşadıkları çatışmalar, kazan-kaybet veya kaybet-kaybet biçiminde sonuçlanmaktadır. Öğrencilerin kendilerini ifade edemedikleri bu otoriter tutum, onların okula bağlılığın azalmasına ve okulu güvensiz olarak algılamalarına neden olmaktadır (Hart ve Gunty, 1997). Olumsuz bir okul iklimi öğrencilerin hem akademik hem de sosyal-duygusal gelişimini olumsuz biçimde etkilemektedir.

Akran arabuluculuk modelinin önemli amaçlarından biri, öğrencilere yaşam becerileri kazandırmasıdır. Bu yaşam becerileri arasında dil becerileri, etkili iletişim becerileri, öfke yönetimi ve empati becerileridir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009). Ayrıca akran arabuluculuk modeli, öğrencilerin problem çözme ve liderlik becerilerinin gelişmesine, özsaygı düzeylerinin artmasına katkı sağlamaktadır (Lane ve McWhirter, 1992). Bunlara ek olarak, akran arabuluculuk becerilerine sahip öğrenciler akran baskısı ve şiddet karşısında daha az kırılabilirler (Lane-Garon, 2000). Ayrıca başka öğrencilere yardım etme davranışı onların prososyal davranışlarının artmasında etkili olmaktadır (Jones, 2004). Tüm bu yaşam becerilerinin yanı sıra akran arabuluculuk becerileri, öğrencilerin ileriki yaşamlarında da kullanabilecekleri beceriler olduğundan kişilerarası ilişkilerini yönetmede, başarılı ve yapıcı ilişkiler kurmalarında etkili becerilerdir (Johnson ve Johnson, 2004).

Okullarda davranış sorunlarına ilişkin kullanılan yaklaşımlarda genellikle yetişkin odaklı ve cezalandırıcı bir yaklaşım benimsendiğinde öğrenciler hem doğru davranışı kazanamamakta (Daunic, Smith, Rowand, Landry ve Miller, 2000) hem de yaptıkları olumsuz davranışın sorumluluğunu almakta güçlük çekmektedirler. Çünkü bir yetişkinin müdahalesi ile öğrencilerin kişiler arası çatışmaları çözülmeye çalışıldığında öğrenciler bu süreçte yeterince dahil olamamaktadırlar. Dolayısıyla sorunun bir parçası gibi görünürken çözümün bir parçası olarak kabul edilmemektedirler. Bu da onların kendilerine dayatılan çözümde sorumluluk almalarını engellemektedir. Bu durum da öğrencinin kişisel sorumluluk almasını ve kendini düzenleme becerilerini geliştirmesini güçleştirmektedir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz ve Balcı, 2009). Oysa ki akran arabuluculuk modelinde öğrenciler, sorunlarının çözümünde ve yönetilmesinde kendileri aktif rol oynadıkları için davranışlarının sorumluluğunu alma olasılıkları artmaktadır. Ayrıca bir yetişkin müdahalesine gerek kalmadan çatışmalarını yapıcı ve barışçıl yollarla yönetebilmektedirler.

Akran arabuluculuk literatürü incelendiğinde geniş kapsamlı birkaç farklı tür ve kademedeki eğitim kurumlarında yürütülen araştırmalarla akran

arabuluculuğun etkilerinin incelendiği görülmektedir. Öğrencilerin farklı yaş ve gelişim düzeylerinde olduğu bu araştırmalarda akran arabuluculuk eğitiminin etkisi çeşitli değişkenlerle test edilmiştir. İlk olarak, Araki (1990) okullarda anlaşmazlık çözümü projesini gerçekleştirerek geniş kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Bir ilkokul, bir ortaokul ve bir lisede yürütülen çalışmada vaka analizi modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri üç yöntemle elde edilmiştir. Bu yöntemler anketler, görüşmeler, arabuluculuk sonuçlarıdır. Öğrenciler 20 saatlik bir akran arabuluculuk eğitimi almışlardır. Üç yıllık bir süreçte gerçekleştirilen araştırmanın önemli sonuçlarından biri okulda akran arabuluculuk sürecinin yapılmasında arabuluculukta uzman bir kişinin olmasının gerekliliğini vurgulamasıdır. Öğrenciler ve okul personeli akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarını çözmede etkili bir yol olduğunu ifade etmişlerdir.

Bir başka geniş kapsamlı araştırmada Lindsay (1998) devlet okullarında çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitim programlarının etkisini değerlendirdiği çalışmasını 17 okulda yürütmüştür. 6 ilkokul, 6 ortaokul ve 5 lisede yapılan çalışmada 14 okulda akran arabuluculuk programı varken, 3 okulda herhangi bir akran arabuluculuk programı yoktur. 14 okulun tüm öğretmen ve idarecilerine eğitim verilmiştir. Daha sonra ise akran arabulucu öğrenciler seçilerek eğitim verilmiştir. Araştırmacı 17 okuldan, okul idaresi ve öğretmenlerle akran arabuluculuk programının etkisini değerlendirmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Toplam 423 personelle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca görüşmelerinin yanı sıra anket ile de programın etkisi değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde çoğu personele göre akran arabuluculuk modeli öğrenci çatışmalarıyla baş etmek için alternatif bir yol olduğu için okul genelinin disiplininde etkilidir. Katılımcıların % 38'i okulda kavgaların azaldığını ifade etmişlerdir. Okul personeli ve öğretmenlere göre; öğrenciler davranışlarının sorumluluklarını almada olumlu değişimler yaşamışlardır. Bunun yanında iletişim becerilerinde de gelişme olduğunu ifade etmişlerdir. Yine benzer bir araştırmada Johnson ve Johnson (2001) iki ülke, 8 farklı okul ve 17 araştırmanın sonuçlarına ilişkin genel değerlendirme yaptıkları çalışmada akran arabuluculuk eğitim programlarının değerlendirmelerini de yapmışlardır. Araştırmaya katılan öğrenciler anasınıfından dokuzuncu sınıfa kadar değişmektedir. Araştırmada eğitim programı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Öğrencilerin için Yapıcı Barışın Öğretilmesi (Teaching Students To Be Peace makers) adlı eğitim programı kullanılmıştır. Eğitim saatleri 9 ile 15 arasında değişmektedir. Araştırmalarda veriler gözlem, görüşme, çatışma rapor formları, çatışma senaryoları, rol oynama ve gerçek öğrenci çatışmaları yoluyla toplanmıştır. Çatışma kaynakları incelendiğinde çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şehirde yer alan ilkokullarda çatışma kaynakları daha çok fiziksel ve sözel şiddet iken, kırsal bölgelerde yer alan ilkokullarda çatışma nedenini kaynakların kullanımı ve sahiplikten kaynaklandığı görülmektedir. Tüm araştırmalarda ortak nokta akran arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin bu eğitimi almayan öğrencilere göre uzlaşmayı ve yapıcı çatışma çözme yollarını daha fazla kullandıkları görülmektedir. Uzun soluklu ve geniş kapsamlı araştırmalar incelendiğinde akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarının yapıcı yollarla çözmede etkili bir yol olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmalar daha

çok akran arabulucu öğrencilerin ve okul idaresinin görüşlerine ve değerlendirmelerine ve akran arabuluculuk formlarına dayandığı görülmektedir. Bu sürecin önemli bir parçası olan, sürecin başarılı olmasında önemli bir role sahip olan çatışan tarafların görüş ve değerlendirmelerine daha az yer verildiği görülmektedir.

Akran arabuluculuk literatürü incelendiğinde sonuç ve süreç yönelimli araştırmalara yer verildiği görülmektedir. Buna göre akran arabuluculuk araştırmalarında ya akran arabuluculuk eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisi çeşitli değişkenler açısından (çatışma çözme, empati, saldırganlık, öfke, özsayı, öz düzenlenme becerileri gibi) incelenmektedir ya da bir başka bakış açısıyla süreç yönelimli olarak akran arabuluculuk sürecinin etkileri araştırılmaktadır. Böylece akran arabuluculuk sürecinin gerçek öğrenci çatışmaları üzerindeki etkileri araştırılmaktadır (Sweeney ve Carruthers, 1996). Akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin sürece ilişkin görüşleri, tutumları, memnuniyet düzeyleri okulda akran arabuluculuğun bir model olarak kabul edilip edilmemesini de etkileyeceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, bir lisede uygulanan akran arabuluculuk sürecini, *çatışan öğrencilerin bakış açısından* değerlendirmek ve akran arabuluculuk sürecine ilişkin onların bakış açılarını incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çatışan öğrenciler anlaşmazlıklarını arabuluculuk masasına nasıl taşımaktadırlar?
2. Çatışan öğrencilerin arabuluculuk basamaklarını uygularken yaşadıkları deneyimler nelerdir?
3. Çatışan öğrenciler akran arabuluculuktan ne tür yararlar elde etmektedirler?
4. Çatışan öğrencilerin gözünden arabuluculuk ne anlam ifade etmektedir?
 - 4.a. Arabuluculuk senin için ne anlam ifade ediyor?
 - 4.b. Akran arabulucunun çatışmanı çözümlendeki etkisi nedir?
 - 4.c. Bir arkadaşınla çatışma yaşadığında tekrar akran arabulucusuna başvurur musun? Neden?
 - 4.d. Arabuluculuğu diğer arkadaşlarına önermeyi düşünür müsün? Neden?
 - 4.e. Arabuluculuktan sonra çatışma yaşadığın arkadaşlarınla ilişkilerinde nasıl değişim oldu?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir modeldir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Bu araştırma Denizli ili merkezinde bir lisede yürütülmüştür. Bu lisede yürütülen akran arabuluculuk çalışmaları kapsamında en az bir kez akran

*Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin
Değerlendirilmesi*

arabulucuya başvurmuş öğrenciler belirlenmiştir. Bu öğrenciler ile görüşme yapılarak yaşadıkları deneyim ilişkin görüş ve değerlendirmelerinin alınacağı ifade edilmiştir. Tüm öğrenciler bu sürece dahil olmayı kabul etmişlerdir. Birden fazla kez arabuluculuğa başvuran öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında 41 öğrenci (28 kız, 13 erkek) ile çatışan taraf olarak görüşülmüştür. Araştırma grubunda çatışan taraf olarak yer alan öğrencilerin sayıları ve cinsiyetleri Tablo 1’te verilmiştir.

Tablo 1 <i>Çalışma Grubunun Özellikleri ve Cinsiyete Göre Dağılımı</i>		
Cinsiyet	Çatışan Taraf	
	Sayı	%
Kız	28	68.2
Erkek	13	31.7
Toplam	41	100.0

Çatışan Taraflar İçin Görüşme Formu

Bu araştırmada veriler görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu geliştirilirken öncelikle alan yazın taranarak, var olan görüşme formları incelenmiştir. Daha sonra görüşme formu oluşturulmuştur. Çatışan taraflara sekiz adet soru sorulmuştur. Ancak, bunun yanında çatışan taraflardan akran arabuluculuk sürecine ilişkin daha derin ve ayrıntılı bilgiler almak için ayrıntılı sorulara yer verilmiştir. Görüşme formunun oluşturulmasının ardından, aynı lisede okuyan ve arabuluculuk sürecini bilen üç öğrenciyle görüşme yapılarak soruların anlaşılabilirlik düzeyi incelenmiştir. Bu ön deneme çalışmasının ardından arabuluculuk yardımı alan öğrencilerle okulun psikolojik danışma ve rehberlik servisinde görüşülmüştür. Görüşmeler yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

İşlem

Araştırmanın yapıldığı lisede dokuzuncu sınıfta okuyan 27 öğrenci akran arabuluculuk eğitimi almışlardır. Bu eğitim çerçevesinde öğrencilere çatışmanın doğasının anlaşılması, iletişim becerileri, öfke yönetimi becerileri, müzakere ve arabuluculuk becerileri öğretilmiştir. 10 oturumluk akran arabuluculuk eğitiminin ardından, akran arabulucular, akranlarının gerçek çatışmalarında onlara arabuluculuk yapmaya başlamışlardır. Ancak akran arabuluculuk yapmadan önce arkadaşlarına arabuluculuğu tanıtıcı bir çalışma yapmışlardır. Öğrenciler bu noktada serbest bırakılmıştır. İstedikleri gibi bir çalışma yapabilecekleri ifade edilmiştir. Araştırmacı bizzat her sınıftaki bilgilendirme çalışmalarına katılmıştır. Öğrencilerden bazıları sunu hazırlamayı uygun görürken, bazıları drama yöntemiyle arabuluculuğu anlatmayı tercih etmiştir. Bilgilendirme çalışmalarının ardından arabuluculuk yapabilmeleri için okulda uygun bir oda hazırlanmıştır ve akran arabulucular akranlarının gerçek çatışmalarında arabuluculuk yapmaya başlamışlardır. Bu süreçte akran arabuluculuk yardımı almak için başvuran öğrenciler belirlenmiş ve akran arabuluculuk sürecinden sonra 41 öğrenciyle

görüşülerek akran arabuluculuğa ilişkin deneyim, fikir ve algılarını paylaşmaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada akran arabuluculuk uygulamalarının gerçek öğrenci çatışmalarını çözmede etkili bir yöntem olup olmadığını test etmek amacıyla nitel veri toplama aracı olarak çatışan taraflar için görüşme formu kullanılmıştır. Çatışan tarafların arabuluculuk sürecine ilişkin görüş ve düşüncelerini içeren bu görüşmeler deşifre edilmiştir. İçerik analizinde öncelikle görüşmeler deşifre edilmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar kategorilere ayrılmıştır. Bu işlemin ardından daha genel kategoriler oluşturulmuştur. Daha sonra ise öğrenci yanıtları tekrar okunarak kategorilere göre kodlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Elde edilen sonuçlar, cinsiyetlere göre karşılaştırmalı olarak hem frekans ve yüzde olarak hem de bizzat öğrenci söylemlerinden doğrudan örnekler verilerek tablolar halinde sunulmuştur. Görüşme sorularına verilen yanıtlar araştırmacı tarafından bir hafta arayla iki defa kodlanmış ve her iki kodlamanın güvenilirliği % 94.80 olarak bulunmuştur (Keeves ve Sowden, 1994; Miles ve Huberman, 1994; Türnüklü, 2000).

Bulgular

Akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin akran arabuluculuğa ilişkin görüş, düşünce ve algılarını belirlemek için onlara, arabuluculuğa başvurma biçimleri, arabuluculuk basamaklarının uygulamasına ilişkin deneyimleri, arabuluculuğun çatışan taraflar için anlamı, arabuluculuğun yararları, çatışma çözme sürecinde arabulucunun rolü, tekrar yardım alma konusundaki kararı, arkadaşlarına akran arabuluculuğu önerme durumu ve son olarak akran arabuluculuktan sonra çatışma yaşadığı arkadaşıyla/arkadaşlarıyla ilişkisi sorulmuştur.

Soru-1: Çatışan öğrenciler anlaşmazlıklarını arabuluculuk masasına nasıl taşımaktadırlar?

Tablo 2'de görüldüğü gibi çatışan öğrencilerin arabuluculuğa başvurma kararları dört ana kategoride sınıflandırılmaktadır. Bunlar, "*psikolojik danışmanın yönlendirmesi*", "*arabulucuların yönlendirmesi*", "*bir arkadaşın yönlendirmesi*" ve son olarak "*çatışan tarafların bireysel kararlarıdır*."

Tablo 2'de çatışan tarafların arabuluculuğa başvurma kararları ve kanallarına ilişkin görüşler sunulmuştur.

Tablo 2

Çatışan Tarafların Arabuluculuğa Başvuru Kararları

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Psikolojik danışmanın yönlendirm	5	18	1	8	<i>Rehber öğretmen (okul psikolojik danışmanı) yardım etti./ Rehber öğretmenim (okul psikolojik</i>

*Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin
Değerlendirilmesi*

esi					<i>danışmanı) sayesinde karar verdim./ Rehber öğretmenimiz (okul psikolojik danışmanı) yönlendirdi.</i>
2. Arabulucuların yönlendirme esi	10	36	3	23	<i>Kavga ederken yanımızda arabulucu arkadaşım vardı. O teklif etti./ Arabulucu geldi söyledi yardımcı olabilirim diye./ Arabulucu geldi olayı çözelim dedi.</i>
3. Bir arkadaşın yönlendirme esi	7	25	2	15	<i>Arkadaşım aracılığıyla karar verdik, o önerdi./Arkadaşım söyledi./Arkadaşlarım aracılığıyla karar verdim.</i>
4. Çatışan Tarafların Bireysel Kararları	6	21	7	54	<i>Arkadaşım ile aramdaki sorunun çözülmesi için arabulucuya başvurudum./ İlk önce arkadaşım ile kendim konuşmaya çalıştım. Sonra halledemeyeceğimizi düşünerek arabulucuya gitmeye karar verdik.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Tablodan anlaşılacağı üzere arabuluculuğa başvurma kararları arabulucunun yönlendirmesi ve çatışan tarafların bireysel kararları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Arabulucuların yönlendirmesiyle başvuranlarda kız çatışan tarafların oranı % 36 iken, erkek çatışan tarafların oranı % 18'dir. Tabloda görüldüğü üzere erkek öğrenciler en çok kendi bireysel kararları (% 54) ile arabuluculuğa başvurmuşlardır. Kız öğrencilerin arabuluculuğa başvurma kanalı daha çok bir arkadaşın yönlendirmesi (% 25) ile olmuştur. Buna ek olarak beş kız, bir erkek olmak üzere altı öğrenci de psikolojik danışmanın yönlendirmesi ile arabuluculuğa başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Çatışan tarafların arabuluculuk sürecine dahil olma durumları çeşitli kanalların yönlendirmesiyle olmaktadır. Kız çatışan taraflar daha çok bir başkasının yönlendirmesiyle akran arabuluculuk yardımı almaya karar verirken, erkek çatışan taraflar akran arabulucu yardımı almaya kendileri karar vermişlerdir.

Soru-2: Çatışan öğrenciler arabuluculuk basamaklarını uygularken yaşadıkları deneyimler nelerdir?

Bu araştırmada arabuluculuk basamakları beş basamaklı bir süreç olarak yapılandırılmıştır. Her bir basamak aşağıda verilmiştir.

- Çatışan öğrencilerin isteklerini ve nedenlerini ifade ederken yaşadıkları deneyimler
- Çatışan öğrencilerin duygularını ve nedenlerini ifade ederken yaşadıkları deneyimler
- Karşı tarafın isteklerini, duygularını ve bunların nedenlerini anlamaya çalışırken yaşanan deneyimler:
- Çatışan öğrenciler anlaşmaya ulaşmak için çözüm seçenekleri üretirken yaşadıkları deneyimler:
- Uzlaşma

Arabuluculuğun her bir basamağında çatışan öğrencilerin yaşadıkları deneyimler aşağıda verilmiştir. Tablo 3'te çatışan tarafların arabuluculuk oturumunda isteklerini ve nedenlerini ifade ederken deneyimleri sunulmuştur.

Tablo 3

Çatışan Tarafların İsteklerini ve Nedenlerini İfade Etmeye İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. İsteklerini ifade etmede zorlanma	7	25	1	8	<i>Biraz sıkıntı yaşadım ilk defa arabuluculuk yaptığım için ama arkadaşım yardımcı oldu./ Aslında zorlandım. Çünkü iki kişi karşısında nasıl anlatacağım diye. Sonra da açıldık beraber.</i>
2. Rahatça isteklerimi ifade ettim.	16	57	11	84	<i>Bir samimiyet ortamı yaşadım. Daha rahat yani başka bir ortamda söyleyemeyeceğim sözleri söyledim orada./ İsteklerimi ifade ederken zaten arabulucu arkadaşım idi. Gayet rahat ifade ettim.</i>
3. Üzgün ve/veya kızgındım.	5	18	1	8	<i>Üzüldüm, çünkü kavga ettik yakın arkadaşım ile. /Üzüldüm arkadaşım ile böyle bir çatışma yaşadığım için. Sonuçta yüz yüze baktığımız bir kişi. /Sinirliydim ve üzgündüm. Dilim tutulmuş gibiydi.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Tablo 3'te görüldüğü gibi, arabuluculuğun birinci basamağı olan isteklerini ve nedenlerini ifade etmeye ilişkin çatışan tarafların deneyimleri üç kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "isteklerini ifade etmekte zorlanma",

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi

"rahatça isteklerini ifade etme" ve "üzgün veya kızgın olmadır". Çatışan taraflardan kız öğrencilerin % 57'si, erkek öğrencilerin ise % 84'ü arabuluculuğun birinci basamağı olan isteklerini ve nedenlerini söylemede kendilerini rahatça ifade ettiklerini aktarmışlardır. İsteklerini ifade etmekte zorlanan öğrencilerin oranı kızlarda % 25, erkek öğrencilerde ise % 8'dir. Bu öğrenciler de daha çok "ilk defa arabuluculuk sürecine dahil olmanın getirdiği rahatsızlık durumu" olduğunu aktarmışlardır. Bunun yanında beş kız, bir erkek olmak üzere altı öğrenci isteklerini ifade ederken üzgün veya kızgın olduklarını ifade etmişlerdir. Çatışan tarafların gözünde akran arabuluculuğun birinci basamağının oldukça başarılı biçimde uygulandığı söylenebilir.

Tablo 4'te çatışan tarafların arabuluculuk oturumunda duygularını ve nedenlerini ifade ederken deneyimleri sunulmuştur.

Tablo 4
Çatışan Tarafların Duygularını ve Nedenlerini İfade Etmeye İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Duygularımı rahatça ifade ettim.	8	29	8		<i>İçtenlik yaşadım. Bir sıkıntı hissetmedim. Rahatça söyledim duygularımı./ Sorun yaşamadım. Direkt duygularımı aktardım karşı tarafa.</i>
2. Dürüstçe ifade ettim.	3	11	-	-	<i>Kendimi dürüstçe ifade ettiğimi düşünüyorum o kadar./Gayet dürüst olmaya çalıştım hani konu neyse aynısını ve hissettiklerimi söyledim.</i>
3. Duygularımı ifade ederken zorlandım.	6	21	1	8	<i>O anki psikolojik durumumu anlatırken zorlandım biraz./ Zorlandım ama hoştu yani./ Biraz zorlandım. Arkadaşımın beni anlamamasından korktum.</i>
4. Haklı/haksız olduğunu hissetme.	4	14	1	8	<i>O anı yaşamış gibi oldum. Arkadaşımın gözlerine bakınca hangimizin daha haklı olduğuna kendi kafamda karar verdim./ Ona hak verdim gerçekten. Benim haksız olduğumu da ifade ettim.</i>

5. Üzüntü, sinirlilik, pişmanlık hissetme.	6	21	1	8	<i>O anki duygularımı anlatamam hani insan bir kötü oluyor./ Üzüldüm ve sinirlendim./ Duygularımı ifade ederken pişmanlık yaşadım arkadaşşıma. Ben ona kırgındım, o da bana kırgındı.</i>
6. Duygularını ifade etmekten çekinme.	1	4	2	15	<i>Duygularımı ifade ederken ilk başta çekindim./ Biraz sıkıldım ama sonra her şeyi söyledim. / Ben biraz utangacım ama yine de anlattım duygularımı.</i>
TOPLAM	28	100	13	%100	

Tablo 4'te görüldüğü gibi, çatışan tarafların arabuluculuğun ikinci basamağı olan duygularını ve nedenlerini ifade etmeye ilişkin deneyimleri altı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "duygularını rahatça ifade etme", "dürüstçe ifade etme", "duygularını ifade ederken zorlanma", "haklı/haksız olduğunu hissetme", "üzüntü, sinirlilik, pişmanlık hissetme" ve son olarak "duygularını ifade etmekten çekinmedir".

Çatışan öğrencilerin duygularını ve nedenlerini ifade etmeye ilişkin deneyimleri incelendiğinde, duygularını rahatça ifade etme oranının kızlarda % 29, erkeklerde ise % 61 olduğu görülmektedir. Bunun yanında kız öğrencilerde duygularını ifade etmekte zorlanma ve üzüntü, sinirlilik ve pişmanlık hissetmenin oranı % 21'dir. Erkek öğrencilerin % 15'i duygularını ifade etmekten çekindiklerini vurgulamışlardır. Buna ek olarak dört kız, bir erkek olmak üzere beş öğrenci duygularını ifade ederken haklı/haksız olduklarını hissettiklerini aktarmışlardır. Kız öğrencilerin % 11'i duygularını ve nedenlerini dürüstçe ifade ettiklerini bildirmişlerdir. Duygularını ifade etmeye yönelik kategori incelendiğinde çatışan tarafların duygularını ifade etmede farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Erkek çatışan öğrenciler, duygularını rahatça ifade ettiklerini söylerken, kız çatışan öğrenciler farklı duyguları birarada hissetmişlerdir. Çatışan öğrencilerin bir çatışma durumundan sonra, ilk kez karşılaştıkları bir ortamda duygularını ifade edebilmelerinin ya da kendilerine yönelik farkındalıklar kazanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, çatışan tarafların arabuluculuğun üçüncü basamağı olan karşı tarafın istek ve duygularını anlamaya ilişkin deneyimleri üç kategoride sınıflanmaktadır. Bu kategoriler; "haklı/haksız olduğuna karar verme", "gerçekten arkadaşının duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışma" ve "karşı tarafı anlamakta güçlük çekmedir".

Tablo 5'te çatışan tarafların karşı tarafla empati yaparken yaşadıklarına ilişkin deneyimleri sunulmuştur.

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi

Tablo 5

Çatışan Tarafların Arkadaşlarının İsteklerini ve Duygularını Anlamaya İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Haklı/haksız olduğuna karar verme.	13	47	7	54	<i>Onun da benim hakkında beklentilerini düşündüm. Onun da haklı olduğunu anladım./ Biraz da kendimin hatalı olduğunu düşündüm. /Kendim ona nasıl haksızlıklar ettiğimi, nasıl şeyler yaptığımı anladım.</i>
2. Gerçekten arkadaşının duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışma	11	39	6	46	<i>Empati kurdum. Gerçekten hissettim./ Benim daha nelere dikkat edebileceğimi göz önüne alarak onu iyi bir şekilde anladığımı düşünüyorum./ Onu gerçekten anlamaya çalıştım.</i>
3. Karşı tarafı anlamakta güçlük çekme.	4	14	-	-	<i>Empati kurmaya çalıştım ama tabii kendi düşüncelerim de olduğu için biraz zorlandım./Biraz zorlandım. Çünkü arkadaşımı hep haksız görmüştüm./ O anda anlamıyordum. Çünkü kendi doğrularım doğruydu benim için.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Çatışma yaşayan erkek öğrencilerin empati basamağına ilişkin deneyimleri incelendiğinde yanıtların iki kategoride toplandığı görülmektedir. Erkek öğrencilerin % 54'ü empati basamağında kendisinin haklı veya haksız olduğunu hissettiğini ifade etmiştir. Bunun yanında erkek öğrencilerin % 46'sı ise, gerçekten karşı tarafın bakış açısını, istek ve duygularını anlamaya çalıştığını vurgulamıştır. Kız öğrenciler ise empati basamağında haklı/haksız olduğunu hissetme kategorisi % 47, gerçekten arkadaşının duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışma kategorisi % 39 oranında yer almaktadır. Buna karşın kızların % 14'ü karşı tarafı anlamakta zorlandığını ifade etmişlerdir.

Çatışan öğrencilerin empati basamağına ilişkin deneyimleri incelendiğinde empatinin amacını, çatışma çözme sürecindeki yeri ve önemini yansıttıkları ifade edilebilir. Bir çatışma durumunda empati sürecinin başarılı olması çok önemli olduğundan bu konuda başarı sağlandığı söylenebilir. Özellikle gerçekten ve isteyerek karşı tarafı anlama çabasının yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolunda etkisi düşünülürse çatışan tarafların yaklaşık yarısının bunu başarabilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, çatışan tarafların arabuluculuğun dördüncü basamağı olan anlaşmaya ulaşmak için çözüm seçenekleri üretme basamağındaki deneyimleri dört kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; "çözüm seçenekleri üretirken güçlük çekme", "ortak çözüme ulaşmaya çalışma", "kolay çözüm üretme" ve son olarak da "arabulucuların önerilerini değerlendirmedir".

Tablo 6'da çatışan tarafların anlaşmaya ulaşmak için çözüm seçenekleri üretirken deneyimleri sunulmuştur.

Tablo 6

Çatışan Tarafların Çözüm Seçenekleri Üretmeye İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Çözüm seçenekleri üretirken güçlük çekme.	6	21	-	-	<i>Biraz zorlandım. Onun da benim hakkında beklentilerini düşündüm. Onun da haklı olduğunu anladım./ Biraz da kendimin hatalı olduğunu düşündüm. Karar veremedim çözüm seçeneklerine.</i>
2. Ortak çözüme ulaşmaya çalışma	10	36	7	54	<i>Empati kurdum. Gerçekten hissettim./ Benim daha nelere dikkat edebileceğimi göz önüne alarak onu iyi bir şekilde anladığımı düşünüyorum./ Onu gerçekten anlamaya çalıştım.</i>
3. Kolay çözüm üretme	10	36	4	31	<i>Kolaydı o kadar zorlanmadık, çünkü birbirimizle barışmak istiyorduk zaten. /Sorunumuzu her açıdan değerlendirdim. Daha sonra çözüme ulaşmaya çalıştım.</i>

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi

4. Arabulucunun önerilerini değerlendirme	2	7	2	15	<i>Çözüm seçeneklerini arabulucu önerdi. Biz de tabi doğru olanı kabul ettik. / Ben bir çözüm önerdim. İkimize de ortak gelmeyince o önerdi. Arabulucumuz da ikimizin arasında bir şey önerdi .</i>
TOPLAM	28	%100	13	100	

Çatışan öğrencilerden erkeklerin % 54'ü, kızların ise %36'sı ortak bir çözüme ulaşmak için çaba harcadıklarını vurgulamışlardır. Buna ek olarak kolay çözüm üretme kategorisinin oranı kız öğrencilerde % 36, erkek öğrencilerde ise % 31'dir. Buna karşın altı kız öğrenci çözüm seçenekleri üretirken zorluk yaşadıklarını aktarmışlardır. Çözüm üretme basamağına ilişkin deneyimler son olarak arabulucunun yönlendirmelerine göre değerlendirme yapanların oranı kızlarda % 7, erkeklerde ise % 15'tir. Tüm bu veriler ışığında çatışan öğrencilerin çözüm üretme konusunda başarı sağladıkları, ortak çözüme ulaşmaya çalıştıkları ifade edilebilir.

Tablo 7'de çatışan tarafların çözüm seçeneklerinde uzlaşmaya ilişkin görüşleri sunulmuştur.

Tablo 7
Çözüm Seçeneklerinde Uzlaşmaya İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Çözüm seçeneklerinde uzlaşma.	28	100	13	100	<i>Evet, gayet iyi uzlaştık.</i>
TOPLAM	28	100	13	%100	

Tablo 7'de görüldüğü gibi, tüm çatışan öğrenciler (% 100) çözüm seçeneklerinde uzlaşma sağladıklarını aktarmışlardır. Buna göre tüm öğrencilerin yapıcı yollarda uzlaşabildikleri ve akran arabuluculuğun amacına ulaştığı ifade edilebilir.

Soru-3: Çatışan öğrencilerin gözünden arabuluculuk ne anlam ifade etmektedir?

Tablo 8'da ifade edildiği gibi, çatışan tarafların arabuluculuktan ne tür yararlar sağladığına ilişkin yararları altı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "arkadaşımınla aram daha iyi oldu", "arkadaşımı daha iyi anladım", "sorunumuzu barışçıl biçimde çözdük", "iletişim kurabilmeyi/empati yapabilmeyi başardım", "olayların büyümesini engelledi" ve son olarak da "kendi olumsuz davranışlarımı fark ettim" biçimde sınıflandırılmıştır.

Tablo 8'da çatışan tarafların arabuluculuktan sağladıkları yararlar sunulmuştur.

Tablo 8					
<i>Çatışan Tarafların Arabuluculuğun Yararına İlişkin Görüşleri</i>					
Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Arkadaşım ile aram daha iyi oldu.	3	11	3	23	<i>Arkadaşım ile biz hiç konuşmuyorduk. Bayağı kavga etmiştik. Şimdi konuşuyoruz./ Arkadaşımı kaybetmemiş oldum. Bu arabuluculuk sayesinde arkadaşlığımız daha samimileşti.</i>
2. Arkadaşımı daha iyi anladım.	4	14	-	-	<i>İkimizin de birbirimizi daha iyi anlamamıza neden oldu./ Arkadaşımı daha iyi anladım./ Karşımdaki kişiyi daha iyi anlamamı sağladı.</i>
3. Sorunumuzu barışçıl biçimde çözdük.	11	39	5	38	<i>Gayet samimi, dürüst ve karşılıklı olarak sorunumuz hallettik. / Eskisi gibi olduk arkadaşım ile./ Arkadaşım ile aram düzeldi. Arkadaşlığımız devam ediyor.</i>
4. İletişim kurabilmeyi/empati yapabilmeyi başardım.	4	14	1	8	<i>Karşımdaki ile empati kurmayı öğrendim./ Arkadaşımın benimle ortak ve karşı noktalarını buldum. Sonra onunla daha çok iletişim kurabildim.</i>
5. Olayların büyümesini engelledi.	1	4	2	15	<i>Mesela arkadaşım ile aram daha da kötü olabilirdi ama artık iyiyiz./ Arkadaşım ile küs kalmadım. Olaylar da büyümedi./ Olay daha fazla uzamadı, yani kısa sürede bitti.</i>
6. Kendi olumsuz davranışlarımı fark ettim.	5	18	2	15	<i>Sadece dikkatli olmam gerektiğini fark ettim./ Sinirlerime hâkim oldum. Kendimi başkalarının yerine koyabildim./ Hatalarımı daha kolay görebildim.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi

Çatışan öğrencilerin arabuluculuktan sağladıkları yararlarla ilişkin görüşleri incelendiğinde kız öğrencilerin % 38, erkek öğrencilerin % 39'u arabuluculuk sayesinde sorunlarını barışçıl biçimde çözdüklerini aktarmışlardır. Erkek öğrencilerin % 23'ü arabuluculuk sayesinde arkadaşlarıyla arasının daha iyi olduğunu vurgulamışlardır. Buna ek olarak, kız öğrencilerin % 14'ü arabuluculukla arkadaşlarını daha iyi anladıklarını aktarmışlardır. Erkek öğrencilerin % 15'i, kız öğrencilerin ise % 4'ü arabuluculuğun olayların büyümesini engellemesinin yararlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bir diğer kategori olan iletişim kurmayı/empati yapabilmeyi başarmayı arabuluculuğun yararı olarak gören öğrencilerin oranı kız öğrencilerde % 14, erkeklerde ise % 8'dir. Arabuluculuğu kendi olumsuz davranışları fark etmesine yardımcı olarak görenlerin oranı ise kızlarda % 18, erkeklerde %15'tir.

Akran arabuluculuktan sağlanan yararlar kategorisinde iki noktanın dikkat çektiği görülmektedir. Çatışan öğrenciler öncelikle akran arabuluculuğun birincil amaçlarını vurgulamışlardır (Sorunun barışçıl çözümü, arkadaşını daha iyi anlama, arkadaşla ilişkinin daha iyi olması). Bunun yanında, akran arabuluculuğun kendilerine katkılarını aktarmışlardır. Kendilerindeki olumlu ve yapıcı değişimi ifade etmişlerdir (Daha iyi iletişim kurma ve empati yapabilmek, olumsuz davranışlarını fark etme). Öğrencilerin kendilerine ilişkin yeni ve önemli bilgiler elde ettikleri görülmektedir. Akran arabuluculuğun yararı olarak vurgulanan bir diğer nokta olayların büyümesini engellemenin de çok önemli olduğudur. Çünkü akran arabuluculuğunun önleyicilik tarafını ifade eden bu durum öğrenciler tarafından başarıyla fark edilmiştir. Tüm bu sonuçlar ışığında, çatışan tarafların gözünden akran arabuluculuğun doğru biçimde anlaşıldığı ve onların arabuluculuğu etkili biçimde uyguladıkları söylenebilir.

Tablo 9'de çatışan taraflara göre arabuluculuğun kendileri için anlamına ilişkin görüşleri sunulmuştur. Tablo 9'de belirtildiği gibi, çatışan tarafların arabuluculuğun kendileri için ne anlam ifade ettiğine ilişkin görüşleri altı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolu", "arkadaşlarla arayı düzeltme", "etkili iletişim becerileri", "kendini ve sorunlarını rahat ifade etme yolu", "olumsuz anlam" ve son olarak "haklı/haksız ayırt etmedir".

Tablo 9

Çatışan Tarafların Arabuluculuğun Anlamına İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolu	11	39	6	46	<i>Bir çatışma olduğunda güzel bir şekilde barışmamızı ve sorunlarımızı çözmemizi sağlamak./ Çatışmayı en barışçıl şekilde çözme./ Barışçıl yollarda uzlaşma./ Barış</i>
2. Arkadaşlarla arayı düzeltme	6	21	5	38	<i>Arabuluculuk benim için arkadaşlarımla arayı düzeltiyor</i>

çok iyi bir şey. / Tartışan iki arkadaşın arasını onlara karışmadan sadece fikir vererek düzeltmek.

3. Etkili iletişim becerileri	5	18	-	-	<i>Arabuluculuk benim için insanlarla iletişimimi düzeltiyor. / Birbirini dinlemekte güçlük çeken insanların daha rahat iletişim kurmasını sağlıyor.</i>
4. Kendini ve sorunlarını rahat ifade etme yolu	2	7	2	15	<i>Kavgaya ettiğim arkadaşlarımla konuşmadıklarımı arabuluculuk sayesinde daha rahat ifade edebiliyoruz./ Çatışma yaşayan iki tarafın sorunlarını daha netçe öğrenip yanlış anlaşılmalardan ortadan kaldırıp düzeltmek.</i>
5. Olumsuz anlam	2	7	-	-	<i>Arabuluculuk benim için hiçbir anlam ifade etmiyor./ Bence arabuluculuk çok gereksiz. Sorunun çözemeyen insanların başvurduğu bir yer. İnsan kendi sorununun çözemiyorsa başkası nasıl çözsün.</i>
6. Haklı/haksız ayırt etme	2	7	-	-	<i>Arabuluculuk haklıyı haksızı ayırt ediyor.</i>
TOPLAM	28	100	13	%	100

Çatışan tarafların arabuluculuğa yükledikleri anlama ilişkin görüşleri incelendiğinde yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolu kategorisinin erkek öğrencilerde % 46, kız öğrencilerde ise % 39 oranında yer aldığı görülmektedir. Buna ek olarak, arabuluculuğu arkadaşlarla arayı düzeltme yolu olarak gören öğrencilerin oranı kızlarda % 21, erkeklerde ise % 38'dir. Kız öğrencilerin % 18'i arabuluculuğu etkili iletişim becerileri olarak görmektedirler. Bunun yanında erkek öğrencilerin %15'i arabuluculuğun kendini ve sorunlarını rahat ifade etme yolu olduğunu vurgulamışlardır. Kızların % 7'si arabuluculuğun haklı/haksız ayırt etme yolu olduğunu ifade etmişlerdir. Son olarak arabuluculuğun kendileri için olumsuz olduğunu vurgulayanların oranı kız öğrencilerde % 72'dir.

Çatışan öğrencilerin gözünden akran arabuluculuğun anlamı incelendiğinde % 84 oranında olumlu ve yapıcı ifadelerle yer verdikleri görülmektedir. İki öğrenci olumsuz anlamı vurgularken, iki öğrenci haklı ve haksız ayırt etme olarak görüp akran arabuluculuğunun anlamı dışında

*Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin
Değerlendirilmesi*

yüklemelerde bulunmuştur. Çatışan öğrencilerin gözünden akran arabuluculuğun yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolu, arkadaşlarla arayı düzeltme yolu, etkili iletişim kurma yolu ve son olarak kendini ve sorunlarını rahatça ifade etme yolu olarak görülmesi son derece önemlidir. Bu durumda akran arabuluculuğunun kişilerarası çatışmaları çözmede etkili bir yol olduğu söylenebilir.

Çatışan öğrencilerin akran arabulucunun rolüne ilişkin görüşleri Tablo 10'da sunulmuştur. Tablo 10'da görüldüğü gibi, çatışan tarafların çatışma çözme sürecinde arabulucunun rolüne ilişkin görüşleri üç kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "birbirimizi dinlememizi ve anlamamızı sağladı", "sorularıyla bizi yönlendirdi" ve "uzlaşmamızı sağladı" olarak sınıflanmaktadır.

Tablo 10

Çatışan Tarafların Akran Arabulucunun Rolüne İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Birbirimizi dinlememizi ve anlamamızı sağladı.	10	36	1	8	<i>Arabulucu iletişim kuruyor. Küs olduğumuz için biz fazla rahat olamıyoruz. / Çok yüksek oldu. Hani o olmasa belki birbirimizi dinlemezdik./ Empati kurmamı sağladı ve beni sakinleştirdi.</i>
2. Sorularıyla bizi yönlendirdi.	10	36	1	8	<i>Sorular sorarak hem karşı tarafın hem de kendi suçumuzu görmemizi sağladı./ Yapabileceğim ve yapamayacağım şeyleri söyledi. Ona göre davranıyorum artık./Bize sorular sorarak sorunumuzu daha rahat görmemizi sağladı.</i>
3. Uzlaşmamızı sağladı.	8	28	11	84	<i>Bizi birbirimize daha çok bağladı diyebilirim./ O olmasa zaten biz barışamayacaktık büyük ihtimalle. Onun sayesinde barıştık yani./ Etkili oldu. Arabuluculukla sorunumuzu çözdük.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Çatışan erkek öğrencilerin % 84'ü çatışma sürecinde arabulucunun rolünü uzlaşmayı sağlayan kişi olarak görmektedirler. Kız öğrencilerde bu kategorinin oranı ise % 28'dir. Tarafların birbirini dinlemesini ve anlamasını sağlama, yani iletişim becerilerini güçlendirme alt kategorisinin oranı kız öğrencilerde % 36, erkek öğrencilerde ise % 8'dir. Arabulucunun yönlendirme ve rehberlik etme rolünü vurgulayan kategorinin oranı ise kız öğrencilerde % 36, erkek öğrencilerde % 8'dir. Bu kategoride yer alan her üç kategori de çatışan taraflar açısından akran arabulucunun rolünün doğru biçimde anlaşıldığını göstermektedir.

Çatışan öğrencilerin tekrar başvurma nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 11'de verilmiştir. Tablo 11'de görüldüğü gibi, çatışan tarafların tümü tekrar akran arabulucuya başvurabileceklerini ifade etmişlerdir. Başvurma nedenleri ise dört kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "yararını görme", "iyi iletişim kurmayı sağlama", "üçüncü bir tarafın sorunun çözülmesinde etkili olması" ve son olarak "arkadaşlarıyla küs kalmak istememidir".

Tablo 11

Çatışan Tarafların Tekrar Arabulucuya Başvurma Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Çünkü yararını gördüm.	8	29	5	39	<i>Çünkü başvurduğumda sonuç elde ettim./ Yardımcı oluyor uzlaşmamızı sağlamak için./ Arkadaşlarımla uzlaşmamızda büyük faydası oldu. Tekrar gelirim yani.</i>
2. Çünkü iyi iletişim kurmamızı sağlıyor.	11	39	-	-	<i>Çünkü birbirimizi daha iyi dinlememizi sağladı./ Aramızdaki iletişim daha kolay oluyor./ Çünkü empati kurmamı ve karşımdaki kişinin ne düşündüğünü daha rahat anlamamı sağlıyor.</i>
3. Üçüncü bir taraf olması sorunun çözümünde etkili.	7	25	6	46	<i>Çünkü bir arkadaşımın gerçekten barışmak istersem onunla konuşup arayı bulacağını tahmin ederim./ Çünkü olayı en iyi tarafsız şekilde baktığı için hangimizin olayı nasıl çözdüğünü o toparlatabiliyor./ Çünkü</i>

Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin Değerlendirilmesi

					<i>teke tek sorunların çözülmesi zor biraz. Ama bir araya gelip ortak bir çözüm bulmak en mantıklısı.</i>
4. Arkadaşım ile küssal kalmak istemem.	2	7	2	15	<i>Çünkü arkadaşım ile aramdaki sorunun sürekli sürmesi istemem./ Çünkü o arkadaşımı kaybetmek istemem. / Çünkü daha olumlu şeyler oluyor. Arkadaşımızla küssal kalmıyoruz.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Erkek öğrencilerin % 46'sı bir çatışma yaşarlarsa tekrar akran arabulucuya başvurabileceklerini, çünkü üçüncü bir tarafın sorunun çözülmesinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bunun yanında, erkek öğrencilerin % 39'u yararını gördükleri için tekrar başvurabileceklerini vurgulamışlardır. Kız çatışan tarafların en çok üzerinde durdukları kategori % 39 ile akran arabuluculuğun iyi iletişim kurmayı sağlamasıdır. Yine kız öğrenciler % 25 oranında üçüncü tarafın sorun çözmedeki etkisini vurgulamışlardır. 2 kız ve 2 erkek toplam 4 öğrenci arkadaşlarıyla küssal kalmak istemedikleri için bir çatışma yaşadıklarında tekrar akran arabulucuya başvurabileceklerini ifade etmişlerdir.

Çatışan öğrencilerin hepsinin bir çatışma durumunda tekrar akran arabulucuya başvuracaklarını ifade etmeleri nedeniyle akran arabuluculuğun amacına uygun olarak başarıyla uygulandığı ifade edilebilir. Buna ek olarak, çatışan öğrenciler tarafından iletişimi güçlendirme, arkadaşla küssal kalmama ve tarafsız üçüncü kişinin sorunu çözmedeki etkisi vurgulanmıştır. Tüm bu sonuçlar, çatışan öğrencilerin gözünden akran arabuluculuğun doğru bir amaca ve olumlu bir bakışa sahip olduğu ifade edilebilir.

Çatışan öğrencilerin arabuluculuğu diğer arkadaşlarına önermeye ilişkin görüşleri Tablo 12 de verilmiştir. Tablo 12'de görüldüğü gibi, çatışan tarafların arkadaşlarına arabuluculuğu önerme nedenleri beş kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "*kimsenin küssal kalmasını/kavga etmesini istememe*", "*kendisine yarar sağladığı için arkadaşlarının da faydalanmasını isteme*", "*çatışmayı barışçıl yollarla çözdüğü için gelmelerini isteme*", "*daha iyi bir iletişim kurmaları için isteme*" ve "*olayların büyümesini engellediği için istemedir*".

Tablo 12

Çatışan Tarafların Arabuluculuğu Arkadaşlarına Önerme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
-------------	---	---	---	---	--------------------

1. Kimsenin küs kalmasını/kavga etmesini istemem.	9	33	2	15	<i>Yararlı sonuçta kimsenin küs kalmasını istemem./ onların da aralarındaki sorunların sürekli sürmesini istemem./ iki kişi arasında kavga olsun istemem.</i>
2. Bana faydalı olduğu için onların da faydalanmasını isterim.	6	21	4	31	<i>Onlara da anlatırım çok faydalı olduğunu ve onların da gelmesini isterim.</i>
3. Barışçıl yollarla çözdüğü için gelmelerini isterim.	7	25	5	39	<i>Çünkü başka arkadaşlarının da sıkıntı yaşamadan barışabilmelerini isterim./ Daha dürüst ve daha samimi şekilde sorunlarının çözüleceğini düşünüyorum. /</i>
4. Daha iyi bir iletişim kurmaları için isterim.	6	21	-	-	<i>Çünkü onların kötü düşünmemelerini, arkadaşlarının da onları anlayabilmesini, yanlış düşüncelere kapılmamalarını, empati kurmaları isterim. / İnsanların iletişimini güçlendiriyor.</i>
5. Sorunun büyümesini engellediği için isterim.	-	-	2	15	<i>Çünkü herkes olayları büyütmeden kendi arasında halledebilir. / En azında bir çatışmada bir karara varmaları daha fazla ileri gitmemeleri için.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Çatışan tarafların arkadaşlarına arabuluculuğu önerme nedenleri incelendiğinde erkek öğrencilerin % 39'u, kız öğrencilerin % 25'i arkadaşlarının çatışmalarını yapıcı yollarla çözmelerini istedikleri için önerdiklerini vurgulamışlardır. Buna ek olarak, kimsenin küs kalmasını/kavga etmesini istememe nedeniyle arabuluculuğu önerme kategorisinin oranı kız öğrencilerde % 33, erkek öğrencilerde ise % 15'tir. Çatışan tarafların arabuluculuktan fayda görmeleri nedeniyle diğer arkadaşlarının faydalanabileceğini düşünenlerin oranı kız öğrencilerde % 21, erkek öğrencilerde ise % 31'dir. Bunun yanında, altı kız öğrenci arkadaşlarının daha iyi bir iletişim sağlayabilmeleri için arabuluculuğu önerdiklerini ifade etmişlerdir. İki erkek öğrenci ise, arabuluculuğu olayların büyümesini engellemesi sebebiyle önerdiklerini aktarmışlardır. Çatışan öğrencilerin arkadaşlarına akran arabuluculuğu önerme nedenleri beş alt

*Çatışan Öğrencilerin Bakış Açısından Akran Arabuluculuk Sürecinin
Değerlendirilmesi*

kategoriden oluşmaktadır. Her bir alt kategorinin akran arabuluculuğun önemli bir yanını vurgulaması nedeniyle çatışma çözme sürecinde etkili bir yöntem olduğu ifade edilebilir.

Çatışan öğrencilerin arabuluculuktan sonra çatışma yaşanan arkadaşlarla ilişkilerinde gerçekleşen değişime ilişkin görüşleri Tablo 13'te sunulmuştur. Tablo 13'te görüldüğü gibi, çatışan tarafların arabuluculuk sonrası çatışma yaşadıkları arkadaşlarıyla ilişkilerindeki değişikliklere ilişkin görüşleri dört kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; "eskisi gibi olma", "daha iyi bir arkadaşlığın olması", "iletişimin güçlenmesi" ve son olarak da "eskisi gibi samimi olmama ama kavga da etmemedir".

Tablo 13

Çatışan Tarafların Arkadaşlık İlişkilerinde Yaşadıkları Değişime İlişkin Görüşleri

Kategoriler	K	%	E	%	Öğrenci Söylemleri
1. Eskisi gibi olduk.	7	25	3	23	<i>Eskiye döndük diyebilirim. İlk yani kavga etmeden önceki halimize./ Yine eskisi gibi arkadaşlığımız devam etti./ Yani okula ilk başladığımızda nasılsak yine öyle olduk.</i>
2. Daha iyi bir arkadaşlığımız oldu.	8	28.5	6	46	<i>Daha samimi olduk. Sorunlarımızı daha iyi çözdük./ Çok iyi arkadaş olduk onlarla. Zaten öyleydi ama daha da iyi olduk.</i>
3. İletişimimiz güçlendi.	8	28.5	3	23	<i>Ondan sonra işte empati kurmaya başladım. Çatışmaya sadece kendi tarafımdan değil, onun tarafından da bakıyorum./ Tartışma yerine birbirimizi dinleyerek daha çabuk birbirimizi anlayabileceğimizi anladık.</i>
4. Eskisi gibi samimi değiliz. Ama kavga da etmiyoruz.	5	18	1	8	<i>Eskisi kadar samimi olmasak da bir bakıma iyiyiz. Birbirimizin yüzüne bakmamaktansa selamlaşıyoruz./ Daha az çatışma yaşıyoruz ve kavga etmedik.</i>
TOPLAM	28	100	13	100	

Çatışan tarafların arabuluculuktan sonra arkadaşlık ilişkilerinde değişime ilişkin görüşleri incelendiğinde erkeklerin % 46'sı, kızların ise % 28.5'u arkadaşlarıyla daha iyi arkadaşlıklarının olduğunu ve daha samimi olduklarını aktarmışlardır. Arabuluculuktan sonra eskisi gibi arkadaşlıkları devam edenlerin oranı kız öğrencilerde % 25, erkek öğrencilerde ise % 23'tür. Arabuluculuktan sonra arkadaşlarıyla iletişimlerinin güçlendiğini düşünen çatışan tarafların oranı erkek öğrencilerde % 23, kız öğrencilerde ise % 28.5'tur. Bir diğer kategori olan arabuluculuktan sonra arkadaşlıklarının eskisi gibi samimi olmamakla birlikte, kavga da etmediklerini ifade edenlerin oranı kız öğrencilerde % 18, erkek öğrencilerde ise % 8'dir. Akran arabuluculuk sonrası çatışan öğrencilerin çatıştıkları arkadaşlarıyla ilişkilerin yönünü gösteren bu soru aynı zamanda akran arabuluculuğunun sonuçlarını da ortaya koyabilmesi adına önemlidir. Çatışan öğrencilerin % 86'sı çatıştıkları arkadaşlarıyla ilişkilerin olumlu yönde ilerlediğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 26'sı ise çatıştıkları arkadaşları ile kavga etmediklerini ve daha mesafeli bir ilişki içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Akran arabuluculuk tüm çatışan tarafların ilişkilerini olumsuz durumdan olumlu veya durağan duruma taşıma nedeniyle önemlidir.

Arkadaşlarıyla kişilerarası çatışmalar yaşayan 41 öğrencinin akran arabuluculuk deneyimine ilişkin verdiği bilgiler ışığında; çatışan öğrencilerin akran arabuluculuk sürecinden olumlu yönde faydalandıkları, arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi düzeye geldiği, iletişim ve empati becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı, yaşanan çatışmanın şiddet gibi zararlı sonuçlara neden olmadığı ve akran arabuluculuk sürecinin önleyici bir rol oynadığı ifade edilebilir.

Sonuç olarak, çatışan taraflarla yapılan görüşmeler incelendiğinde, kız çatışan taraflar arabuluculuğa en çok arabulucuların yönlendirmesiyle başvururken, erkek arabulucular kendi kararlarıyla başvurmuşlardır. Çatışan tarafların arabuluculuk basamaklarına ilişkin deneyimlerine bakıldığında hem kız hem de erkek çatışan taraflar isteklerini ve nedenlerini rahatça ifade edebildiklerini aktarmışlardır. Yine ikinci basamakta olan duygularını ve nedenlerini ifade etmede hem kız hem de erkek çatışan taraflar rahatça ifade edebildiklerini vurgulamışlardır. Empati basamağında hem kız hem de erkek taraflar kendilerinin haklı veya haksız olduklarını hissettiklerini ifade etmişlerdir. Hem kız hem de erkek öğrenciler ortak bir çözüm bulmak için çaba harcadıklarını ifade etmişlerdir. Tüm taraflar çözüm seçeneklerinde uzlaştıklarını aktarmışlardır.

Çatışan taraflara arabuluculuğun kendileri için anlamı sorulduğunda, yapıcı ve barışçıl bir çatışma çözme yolu olduğunu vurgulamışlardır. Çatışan öğrencilerin arabuluculuktan sağladığı yararlar ise büyük oranda arabuluculuk sayesinde sorunlarını barışçıl biçimde çözebilmeleridir. Çatışan öğrencilerin gözünden arabulucunun rolü uzlaşmayı sağlayan kişi, iletişim becerilerini güçlendiren kişi, yönlendiren ve rehberlik eden kişi olarak algılandığı göze çarpmaktadır. Akran arabuluculuk sürecinden memnun olmayı belirleyen önemli bir soru olan tekrar arabuluculuğa başvurmaya tüm çatışan taraflar evet yanıtı vermişlerdir. Bu da süreçten doyum sağladıklarını göstermektedir. Tekrar akran arabuluculuğa başvurma nedenleri ise; üçüncü bir tarafın sorunun çözülmesinde etkili olması ve iyi iletişim kurmayı sağlamasıdır. Bir diğer soru da tüm çatışan

taraflar akran arabuluculuk sürecini başka arkadaşlarına önerebileceklerini ifade etmişlerdir.

Çatışan tarafların arabuluculuktan sonra arkadaşlık ilişkilerinde değişime ilişkin görüşleri incelendiğinde, çatışan tarafların arkadaşlarıyla daha iyi arkadaşlıklarının olduğunu ve daha samimi olduklarını aktarmışlardır. Ayrıca arabuluculuktan sonra eskisi gibi arkadaşlıkları devam edenlerin oranı ve arabuluculuktan sonra arkadaşlarıyla iletişimlerinin güçlendiğini düşünen çatışan tarafların oranı oldukça yüksektir.

Tartışma

Çatışan tarafların akran arabuluculuğa ilişkin görüş ve deneyimleri incelendiğinde, bu süreçten memnun kaldıkları, doyum elde ettikleri, çatışma yaşadıkları arkadaşlarıyla yapıcı ve barışçıl yollarla sorunlarını çözerek eskisi gibi veya eskisinden daha iyi arkadaşlıkları olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlar da akran arabuluculuğun öğrenci çatışmalarını yapıcı olarak çözmede etkili bir yöntem olduğu sonucunu desteklemektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, çatışan tarafların deneyim, görüş, duygu ve düşüncelerine yer veren araştırmalar olduğu görülmektedir. Terry ve Gerber (1997) yaptıkları çalışmada, bir lisede uygulanan akran arabuluculuk programını değerlendirmişlerdir ve değerlendirmede akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin görüşlerine de yer vermişlerdir. Buna göre arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu arabuluculuk sürecinin yararlı veya çok yararlı olduğunu vurgulamışlardır. Yine öğrencilerin birçoğu tekrar arabuluculuğa başvurmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bir başka soruda akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin yaklaşık yarısı bu süreci arkadaşlarına tavsiye edebileceklerini vurgulamışlardır.

Cantrell, Parks-Savage ve Mark (2007) yaptıkları çalışmada 68 çatışan tarafın akran arabuluculuğa ilişkin algılarını incelemişlerdir. Bu araştırmaya göre çatışan tarafların tamamı akran arabuluculuğun etkili olduğunu, kendileri ve diğer arkadaşları için faydalı olduğunu vurgulamışlardır. Yurt içinde yapılan bir başka çalışmada Güloğlu (2011), bir lisede beş yıldır uygulanan akran arabuluculuk sürecinin değerlendirmesini çatışan tarafların gözünden de incelemiştir. Bu araştırmaya göre öğrenciler çatışmalarını akran arabuluculuk yoluyla yapıcı biçimde çözmeyi tercih ettikleri, büyük çoğunluğu akran arabuluculuk sonrası arkadaşlarıyla ilişkilerinin eskisi gibi hatta eskisinden daha iyi olduğunu vurgulamışlardır.

Kiago (2009) yaptığı çalışmada, bir lisede uygulanan akran arabuluculuk programının etkisini değerlendirmiş ve araştırmada farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmaya göre akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin yaklaşık yarısı anlaşmanın etkili olmadığını, yaklaşık dörtte biri ise tekrar arabuluculuğa başvurmayacaklarını ifade etmişlerdir.

İlgili literatür incelendiğinde; akran arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin bu süreçten memnun oldukları, yapıcı ve barışçıl çatışma çözme yolu

olarak akran arabuluculuğu kullanabileceklerini vurgulamışlardır. Bu sonuçlar da araştırmada elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Akran arabuluculuk sürecinin etkisinin incelenmesinde yardım alanların bakış açısının değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Lise öğrencileri yaşadıkları bir kişiler arası çatışmada akran arabuluculuğa başvurmaları durumunda yardım alan kişiler olarak sürece ilişkin bakış açıları değerlendirildiğinde akran arabuluculuk sürecini doğru algıladıkları, sorun ve çatışmalarını çözmek için yapıcı ve barışçıl bir yol olarak gördükleri göze çarpmaktadır. Yardım alan öğrenciler yani çatışan taraflar akran arabuluculuğa ilişkin herhangi bir eğitim almadıkları halde sürece ilişkin değerlendirmelerinin akran arabuluculuğun özünü anlattığı görülmektedir. Bunun yanı sıra sorunlarını çözebilmelerinde kendilerine katkı sağladığı da ifade edilebilir. Araştırma kapsamında yürütülen çalışmanın yanı sıra akran arabuluculuk sürecinin daha etkili yürütülebilmesi adına okulun tümünü kapsayan, öğrencilerin farkındalıklarını arttıracak bir temel eğitimin önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece akran arabuluculuk sürecine daha hazır halde dahil olabileceklerdir. Bunun yanı sıra bu araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin yanı sıra farklı veri toplama teknikleri de (anket, çatışan taraflarının ilişki ve iletişimlerinin takibinin yapılması, arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi ve gözlem yapılması gibi) kullanılabilir.

Kaynakça

- Araki, T.C. (1990). Dispute management in the schools. *Mediation Quartely*, 8(1), 51-62.
- Cantrell, R., Parks-Savage, A., and Mark, R. (2007). Reducing levels of elementary school violence with peer mediation. *Professional School Counseling*.10(5).
- Daunic, A. P., Smith, S. W., Robinson, T. R., Miller, M. D., Landry, K. L. (2000). School-wide conflict resolution and peer mediation programs: Experiences in three middle schools. *Intervention in School & Clinic*, 36 (2), 94-100.
- Güloğlu, F. (2011). *Çatışan öğrenciler ile arabulucu öğrencilerin akran arabuluculuk uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hart, J., and Gunty, M. (1997). The impact of a peer mediation program on an elementary school environment. *Peace and Change*, 22(1), 76-92.
- Johnson, W.D., and Johnson, T.R. (1995). *Teaching students to be peacemakers*. Edina, MN: Interaction Book Co.
- Johnson, W.D., and Johnson, R. (2001). Teaching students to be peacemakers: A meta-analysis. Research Reports. The Annual Meeting of the American Educational Research Association. (Seattle WA. 10-14 April 2001)
- Johnson, W.D., and Johnson, R. (2004). Implementing the "teaching students to be peacemakers program". *Theory into Practice*, 43(1), 68-79.

Jones, S.T. (2004). Conflict resolution education: The field, the findings and the future. *Conflict Resolution Quarterly*, 22 (1-2), 13-15.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel

Kiago W. H. (2009). *Exploring the impact of the organization of a peer mediation program on conflict resolution and school climate in an urban high school*. Doctoral dissertation, Cambridge College. Retrieved form <http://search.proquest.com/docview/305085382?accountid=10527>

Lane, P. S., and McWhirter, J. J. (1992). A peer mediation model: Conflict resolution for elementary and middle school children. *Elementary School Guidance & Counseling*, (27), 15-24.

Lane-Garon, S.P. (2000). Practicing peace: The impact of a school-based conflict resolution program on elementary students. *Peace and Change*, 25(4), 467-482.

Lindsay, P. (1998). Conflict resolution and peer mediation in public schools: What works? *Mediation Quarterly*, 16,(1), 85-99.

Sweeney, B., and Carruthers, W. L. (1996). Conflict resolution: an examination of the research literature and a model for program evaluation. *School Counselor*, 44(1), 5-14.

Terry, B.L., and Gerber, S. (1997). *An evaluation of peer mediation program*. Research Report .Eastern Washington University.

Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.

Türnüklü, A., ve şahin, İ. (2002). İlköğretim okullarında öğrenci çatışmaları ve öğretmenlerin bu çatışmalarla başa çıkma stratejileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 30, 283- 302.

Türnüklü , A., ve Kaçmaz, T., İkiş, E., Balcı, F.(2009). *Liselerde öğrenci şiddetinin önlenmesi anlaşmazlık çözümlü, müzakere ve akran arbuluculuk eğitim programı*. Ankara Maya Akademi.

UzBaş, A. (2009). Okul psikolojik danışmanlarının okulda saldırganlık ve şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 90-110.

Yıldırım, A., ve şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.